

Válasz
Dr. Horváth Gergely
Bírálati véleményére

Megköszönöm *Horváth Gergely*, a földrajztudomány kandidátusa, lényegre törő *Bírálati véleményét*. Külön köszönöm azokat a megjegyzéseket, amelyeket nemcsak geográfusként, hanem a végzett térképész szemével, kartográfusként is tett. Válaszaim a *Bírálati véleményben* leírtak sorrendjét követik.

Opponensem jól látta, hogy „az értekezés a térképtudománytól a felszínalaktanon és regionális földrajzon át a szaknyelvi kérdésekig terjedően számos földtudományi szakterületet érint,” s „Az ilyen típusú szintetizáló munkák egyik nagy problémája, hogy a szintézis alapjául szolgáló egyes elemek milyen részletességgel kerüljenek bele az elemzésekbe.” Valóban ezzel a problémával gyakran szembesültem munkám készítése során.

A dolgozatom tagolásával kapcsolatban felvetett kérdésekre (1. old. 2–3. bek.) később válaszolok, amikor Opponensem bírálatában újra visszatér e kérdéshez.

A terjedelmességgel kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy a dolgozat azért tartalmaz sok ábrát és térképrészletet, hogy szemléltessék a különböző tengerfenék-domborzati formák más-más méretarányú ábrázolását. Ezek feltétlenül szükségesek a térképészeti kérdések megvilágításához. Méretüket is igyekeztem csökkenteni. Egyik bírálóm, Hevesi Attila szavára is tette, hogy helyenként jobb lett volna nagyobb ábrákat használnom.

Örülök, hogy úgy ítéli meg, hogy „...*a rövid 6.2. és a terjedelmes 7. fejezet rendkívül sokrétűen, részletesen és alaposan tárgyalja a felszínformákat, és le kell szögezni, hogy a szerző ilyen irányú munkássága a magyar geomorfológiai irodalomban új és egyedülálló*” (2. old. 3. bek.). Ez utóbbival kapcsolatban **elfogadom** Opponensemnek a tárgyalás **egyenetlenségeire vonatkozó megjegyzéseit**, és **megfontolom a mondandó átszerkesztését egy „tisztán” geomorfológiai fejezetre, és egy ezen elemek ábrázolásának sajátosságaival foglalkozó térképészeti fejezetre**, amikor az anyagot tankönyvvé átdolgozom. **Vitatom** azonban, hogy a névanyaggal kellett volna foglalkoznom ezt követően, hiszen a térképkészítés logikai rendszerében – amelyet a tárgyalás követ –, csak a színterületek feldolgozása után kerül sor a névanyag előállítására. **Meg kell fontolnom** azonban a lemeztektonikai összefoglaló fejezet elhagyását vagy a felszínalaktani, formaismertető részbe építését, mert mindhárom Opponensem kifogásolja azt.

„... *számos új megközelítés és eredmény jellemzi a 9. fejezet további alfejezeteit is...*” A utóbb idézett megjegyzéstöredék (2. old. 4. bek., 3. old. 1., átvett bek.) csak a földrajzi nevek megkülönböztető elemeivel foglalkozó részekre vonatkozhat, mivel Bírálóm a mondat további részében a domborzatinév-tár összeállítására utal. Az ezzel kapcsolatos megjegyzése – mely szerint „*egy domborzatinév-tár összeállításának elmúlt két évtizedbeli, nem minden tanulság nélküli történeti háttére inkább egy érdekes folyóiratcikk témája, mintsem egy doktori értekezésé. Több helyütt a terjedelmes listák helyett egy-egy példa éppen elég lett volna a nomenklátúra problémáinak bemutatására*” (2. old. 4. bek., 3. old. 1., átvett bek.) – azt jelenti, hogy **e rész kifejtése dolgozatomban terjedelme ellenére sem elég hangsúlyos.**

Ezzel kapcsolatban el kell mondanom, hogy **e névtárak gyakorlati elkészítése nélkül nem születhettek volna névtudományi elméleti eredmények sem, nem működött volna a több évtizedes kapcsolatunk a Nemzetközi Térképészeti Társulás Tengertérképezési Bizottságával, nem születhettek volna meg azok a magyar tengerfenék-domborzati földrajzi nevek**, amelyeket térképeinken láthatunk.

Ugyancsak **a névtárkészítéshez kapcsolódik a tengerfenék-domborzati tájbeosztási rendszer megvalósulása.**

E kérdéskör általam készített alapművéről a **9.8.2.4. A Jeges-tenger földrajzinév-tára, mint a Világtenger földrajzinév-tára első kötete** című alfejezetben számolok be dolgozatomban. A **9-4. ábra mutatja a vonatkozó tájbeosztási térképet**. El kell azonban ismernem, hogy az A/4-es méretet meghaladó térkép ilyen mérvű, ábra szintű kisebbítése valóban nem szolgálja az elmondottak illusztrálását.

A 10–11. fejezetben a földtudományi szakirodalomból máig hiányzó munka, a főfejezetcímben általam *A Világtenger leíróföldrajza* címmel megnevezett tervezett kiadvány mintafeldolgozását készítettem el az Északi-sarki-óceán területére. Ennek bevezetése a rossz címválasztású 10. fejezet. *A Világtenger komplex leírása* cím helyett szerencsésebb lett volna *A Világtenger általános leírása*.

Elfogadom Opponensem 10. fejezetre adott bíráló észrevételeit (3. old. 2. bek.), de hangsúlyozom, hogy az a földrajzi szakirodalmon nyugvó áttekintés, amelyet csupán részletekbe menő adatgyűjtéssel egészítettem ki. A Világtenger óceánokra és tengerekre történő felosztása is csupán szakirodalmi, térképészeti szintézis, nem alapul tájföldrajzi szemléletű megfontolásokon, csak a felosztási gyakorlat rögzítése. Ezért is van szükség a többnyelvű névtárak készítésekor a tengerek és a tengerfenék-domborzati formák elkülönített tárgyalására az egyes nagy területi egységeken belül, mert a két felosztási rendszer nem hozható egymással összhangba. Hasonlóan az „Amerikai-középtenger” megnevezés csupán annak rögzítése, hogy a földrajzi vagy térképészeti szakirodalomban szerepel a név, és nem állásfoglalás a névhasználat mellett.

A *Jeges-tenger*, *Jeges-óceán* megnevezésekkel kapcsolatban kifejtettekhez adalékul csak annyit jegyeznek meg, hogy az általam előnybe részesített *Északi-sarki-óceán* megnevezés *Északsarki óceán* formában már 1912-ben megjelenik Pécsi Albert tollából Richard *Oceánográfia* című könyve magyar fordításában. Az angol vagy a német nyelvben mindig is volt ennek megfelelő névalak.

Külön is megköszönöm Opponensemnek azt a véleményét, hogy **»a 13–14. fejezetekre osztott „Függelék” azzal, hogy a tengerek, illetve kimondottan a „tengermély” megismerésének és térképezésének a történetét összefoglalja, ugyancsak új eredménynek tekinthető«** (3. old. 5. bek.).

Bírálómnak a dolgozat formai elemeivel kapcsolatos kérdésére (4. old. 3. bek.), amelyet már korábban is felvetett (1. old. 2–3. bek.), részletesen itt válaszolok. Az eredetileg három nagy gondolatkört felölelő munka logikus felépítése – ahogy azt a decimális számozásba be nem vont kiemelt főcímek eredeti sorrendbe visszarendezve is jelzik – a következő volt:

- *A tenger megismerésének és térképi ábrázolásának fejlődése (Történeti áttekintés)*
- *Egy általános mélységtérkép (batimetrikus tengertérkép) készítésének elvi modellje*
- *A Világtenger leíróföldrajza*

Erre utal munkám címe és alcíme is:

A Világtenger

(A térképezéstől a komplex leírásig)

Az ábraanyag legkevesebb egynegyed részét adja a munka terjedelmének. Magam is éreztem, hogy doktori dolgozatom – jórészt a gazdag ábraanyag következtében – túlságosan terjedelmesre sikerült munka, ezért átszerkesztettem. *A tenger megismerésének és térképi ábrázolásának fejlődése (Történeti áttekintés)* című 75 oldalas rész a dolgozat elejéről, ahol logikailag a helye lenne, abból a megfontolásból került – újra induló oldalszámozással, de továbbfutó fejezetszámozással (13. és 14. fejezetként) – a *Függelék*be, hogy az a terjedelem túllépését ugyan csak formálisan, de lényegesen csökkentse, s a dolgozat befogadását ne akadályozza meg a terjedelem túllépése. Ez ugyan azzal a kockázattal járt, hogy tisztelt Opponenseim esetleg eltekintenek e rész értékelésétől, bár ez a rész is tartalmaz új eredményeket.

A fentiek következményeképpen állt elő a furcsa és vitatott megoldású oldal- és fejezetszámozás.

Végezetül külön is megköszönve Opponensemnek a dolgozatom „szép és gondos” kivitelére, az „igényes megjelenésű” ábrákra, a „pontos, egyértelmű” hivatkozásra vonatkozó értékelését, valamint azt, hogy munkámat megvitatásra alkalmasnak tartja és javasolja a doktori fokozat megítélését, tisztelettel kérem bíráló megállapításaira adott válaszaim elfogadását.

Budakeszi, 2011. január 14.

dr. Márton Mátyás
a földtudomány kandidátusa